

Arvsrättsliga frågor

Sammanfattning

I betänkandet behandlar utskottet sju motionsyrkanden från den allmänna motionstiden år 2007 om olika arvsrättsliga frågor. Motionsyrkandena gäller frågor om särkullbarns och efterlevande makes arvsrätt samt arvsrätt för kusiner m.fl. Därutöver behandlas ett motionsyrkande rörande egenomsförhållandet mellan makar, partner och sambor.

Ett enigt utskott föreslår att riksdagen avslår samtliga motionsyrkanden med hänvisning till pågående beredningsarbete.

I betänkandet finns ett särskilt yttrande.

Innehållsförteckning

Sammanfattning	1
Utskottets förslag till riksdagsbeslut	3
Utskottets överväganden	4
Inledning	4
Särkullbarns och efterlevande makes arvsrätt	4
Arvsrätt för kusiner m.fl.	5
Egendomsförhållandet mellan makar, partner och sambor	7
Särskilt yttrande	9
Särkullbarns och efterlevande makes arvsrätt, punkt 1 (s, v, mp)	9
<i>Bilaga</i>	
Förteckning över behandlade förslag	10
Motioner från allmänna motionstiden hösten 2007	10

Utskottets förslag till riksdagsbeslut

1. Särkullbarns och efterlevande makes arvsrätt

Riksdagen avslår motionerna 2007/08:C265, 2007/08:C284 och 2007/08:C403 yrkande 2.

2. Arvsrätt för kusiner m.fl.

Riksdagen avslår motionerna 2007/08:C287, 2007/08:C342 och 2007/08:C403 yrkande 3.

3. Egendomsförhållandet mellan makar, partner och sambor

Riksdagen avslår motion 2007/08:C403 yrkande 1.

Stockholm den 13 mars 2008

På civilutskottets vägnar

Carina Moberg

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Carina Moberg (s), Inger René (m), Ewa Thalén Finné (m), Johan Löfstrand (s), Andreas Norlén (m), Lennart Pettersson (c), Christina Oskarsson (s), Jan Ertsborn (fp), Hillevi Larsson (s), Christine Jönsson (m), Yvonne Andersson (kd), Anti Avsan (m), Egon Frid (v), Ameer Sachet (s), Lars Tysklind (fp), Jan Lindholm (mp) och Eva Sonidsson (s).

Utskottets överväganden

Inledning

I betänkandet behandlar utskottet sju motionsyrkanden från den allmänna motionstiden år 2007 om olika, i huvudsak, arvsrättsliga frågor. Motionsyrkandena gäller frågor om särkullbarns och efterlevande makes arvsrätt, arvsrätt för kusiner m.fl. och egendomsförhållandet mellan makar, partner och sambor.

Motionsförslagen finns i *bilagan*.

En skrivelse i ärendet rörande särkullbarns och efterlevande makes arvsrätt har inkommit från en privatperson.

Utskottet behandlar under särskilda rubriker de olika frågor som aktualiserats i motionerna.

Särkullbarns och efterlevande makes arvsrätt

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden som rör särkullbarns och efterlevande makes arvsrätt. Utskottet hänvisar till tidigare ställningstaganden och pågående beredningsarbete.

Jämför särskilt yttrande (s, v, mp).

Gällande rätt

I 3 kap. ärvdabalken finns särskilda regler om makars arvsrätt. Reglerna innebär att en make vid den andre makens död ska ta arv framför makarnas gemensamma bröstarvingar. Dessa bröstarvingar har i stället getts rätt till arv efter den först avlidne maken vid den efterlevande makens död. Efterlevande makes arvsrätt omfattar även enskild egendom som den först avlidna ägt. Om det finns efterarvingar innehar den efterlevande maken under sin livstid den arvfallna egendomen med fri förfoganderätt.

Finns det bröstarvingar efter den först avlidne som inte också är den efterlevandes barn, s.k. särkullbarn, gäller särskilda regler. Dessa innebär att särkullbarn har rätt att omedelbart få ut sitt arv efter en avliden förälder. Särkullbarnen kan dock avstå från sin rätt till förmån för den avlidnes efterlevande make. Sker ett sådant avstående blir särkullbarnen berättigade till efterarv på samma sätt som makarnas gemensamma bröstarvingar. Reglerna innebär att bröstarvingar i princip får vänta med att få ut sin laglott tills den efterlevande maken dör. Däremot kan bröstarvingar göra sin laglottsrätt gällande vid den först avlidne makens död om denne make gjort ett testamente som inkräktar på laglotten.

Motionerna

I motion C284 av Catharina Bråkenhielm och Jan-Olof Larsson (båda s) föreslås ett tillkännagivande om en lagändring som innebär att särkullbarn, liksom bröstarvingar, kan kräva sin andel av arvet först när båda makarna har avlidit.

Även motion C265 av Egon Frid (v) innehåller förslag om att lagstiftningen bör utformas så att den efterlevande partnerns intresse bättre tas till vara i förhållande till särkullbarns rätt att få ut sin laglott.

Motion C403 av Bertil Kjellberg och Margareta B Kjellin (båda m) innehåller förslag om att efterlevande makes arvsrätt endast ska omfatta den avlidne makens giftorättsgods (yrkande 2).

Tidigare ställningstaganden

Frågan om ändringar i gällande lagbestämmelser rörande särkullbarns och efterlevande makes rätt till arv har varit föremål för överväganden av Ärvdabalksutredningen i betänkandet (SOU 1998:110) Makes arvsrätt, dödsboförvaltare och dödförklaring.

Utskottet har behandlat liknande motionsyrkanden våren 2007 i sitt av riksdagen godkända betänkande 2006/07:CU21 och lagutskottet dessförinnan hösten 2005 i betänkande 2005/06:LU10. Förslagen avstyrktes i avvaktan på resultatet av den då pågående beredningen av Ärvdabalksutredningens betänkande.

Utskottets ställningstagande

Ärvdabalksutredningens betänkande är alljämt föremål för överväganden inom Justitiedepartementet. Utskottet anser, i likhet med vad utskottet ansåg våren 2007, att resultatet av den pågående beredningen bör avvaktas. Förslagen i motionerna C265, C284 och C403 yrkande 2 bör således avslås.

Arvsrätt för kusiner m.fl.

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden som rör arvsrätt för kusiner m.fl. Utskottet hänvisar till tidigare ställningstaganden.

Gällande rätt m.m.

Enligt 2 kap. ärvdabalken går arvet i första hand till den avlidnes bröstarvingar, dvs. barn och deras barn (med det undantag som följer av 3 kap. när den avlidne efterlämnar en make eller maka). Saknar den avlidne bröstarvingar är den avlidnes föräldrar eller – om någon av dem eller båda har dött – syskon och deras barn de som är berättigade till arv. Är inte heller

någon av dessa i livet går arvet i stället till far- och morföräldrar och deras barn, dvs. den avlidnes farbröder, fastrar, morbröder och mostrar. Om det inte finns någon efterlevande med ett så nära släktskap till den avlidne som nu redogjorts för tillfaller arvet i stället Allmänna arvsfonden.

Allmänna arvsfonden tillkom år 1928 i samband med att kusiner och avlägsnare släktingar uteslöts från arvsrätt. Utgångspunkten för det allmänna arvsrätt blev att kvarlåtenskap som flyter in till det allmänna på grund av att arvsberättigad släkting saknas skulle tillfalla en fond, Allmänna arvsfonden, och användas för understöd av åtgärder till främjande av samhällets barnavård. Medlen skulle inte, såsom tidigare hade varit fallet, flyta in bland statens övriga inkomster. Skälet till detta var att en begränsning av arvsrätten inte borde ske i syfte att bereda staten inkomster för att täcka löpande utgifter. De successionsrättsliga synpunkterna skulle ensamma vara avgörande så att inte det allmänna arvsrätt kom att uppfattas som en konfiskation av arven. Vidare ansågs det som mindre stötande om arven går till ett ändamål som det kunde ha varit naturligt att tillgodose genom ett testamente. Eftersom det var fråga om en disposition av vissa kvarlåtenskaper som helhet, var uppfattningen att det mest ändamålsenliga var en fondering av arvet (prop. 1928:17, bet. 1LU21).

Motionerna

I motion C342 av Lars-Arne Saxäng (m) lämnas förslag till tillkännagivande om ett återinförande av arvsrätt för kusiner.

Även motion C403 av Bertil Kjellberg och Margareta B Kjellin (båda m) innehåller förslag om ett återinförande av arvsrätt för kusiner (yrkande 3).

Motion C287 av Gunnar Axén och Betty Malmberg (båda m) innehåller också förslag till ett tillkännagivande angående arvsrätt för kusiner. Motionärerna föreslår dessutom arvsrätt för kusinernas avkomlingar.

Tidigare ställningstaganden

Civilutskottet har avstyrkt likalydande motionsyrkanden våren 2007 i betänkande 2006/07:CU21. Utskottet hänvisade då till vad lagutskottet tidigare framhållit om att det torde vara förhållandevis sällsynt att en person saknar andra, närmare anhöriga än kusiner och att det därför med fog kan antas att en arvsrätt för kusiner i det helt övervägande antalet fall inte skulle ha någon betydelse. Vidare har lagutskottet, i de fall Allmänna arvsfonden är närmast till arv, pekat på den lagfästa möjligheten att helt eller delvis avstå arvet till förmån för en kusin till arvlåtaren, och till detta kommer också möjligheten att genom testamente förordna om vem kvarlåtenskapen ska tillfalla (bet. 2005/06:LU10). Enligt utskottets mening kunde, även mot den redovisade bakgrunden, de av motionärerna aktualiserade frågorna förtjäna förnyade överväganden. Utskottet kunde dock inte se tillräckliga skäl för att riksdagen skulle ta något initiativ. Riksdagen följde utskottet.

Utskottets ställningstagande

Utskottet anser inte heller nu att det finns tillräckliga skäl för riksdagen att ta något initiativ om återinförande av arvsrätt för kusiner m.fl. Förslagen i motionerna C287, C342, och C403 yrkande 3 bör således avslås.

Egendomsförhållandet mellan makar, partner och sambor

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår ett motionsyrkande som rör eigendomsförhållandet mellan makar, partner och sambor. Utskottet hänvisar till pågående arbete inom Nordiska ministerrådet.

Gällande rätt

Enligt 1 kap. äktenskapsbalken råder varje make över sin egendom och svarar för sina skulder. En make har således ingen äganderätt till den andre makens egendom under ett bestående äktenskap. Makars egendom kan omfördelas vid en bodelning. Allmänna bestämmelser om bodelning finns i 9 kap. äktenskapsbalken. När en bodelning blir aktuell gäller som huvudregel, enligt 10 kap. äktenskapsbalken, att all egendom som utgör giftorättsgods ska ingå i bodelningen.

Närmare bestämmelser om makars egendom finns i 7 kap. äktenskapsbalken. En makes egendom är giftorättsgods i den mån den inte är enskild egendom. Enskild egendom är bl.a. egendom som till följd av äktenskapsförord är enskild, egendom som en make har fått i gåva av någon annan än den andra maken med det villkoret att egendomen ska vara mottagarens enskilda, egendom som en make har erhållit genom testamente med det villkoret att den ska vara mottagarens enskilda samt egendom som en make har ärvt och som enligt testamente av arvlåtaren ska vara mottagarens enskilda.

Samtliga bestämmelser i äktenskapsbalken om makars egendom och om bodelning tillämpas, enligt 3 kap. partnerskapslagen (1994:1117), på motsvarande sätt vid upplösning av ett registrerat partnerskap. När det gäller sambor finns i sambolagen (2003:376) bestämmelser om vad som utgör samboegendom. På motsvarande sätt som i äktenskapsbalken anges att egendom som en sambo fått i gåva eller genom arv eller testamente inte ingår i samboegendomen, om egendomen tillfallit sambon med det villkoret att egendomen ska vara mottagarens enskilda.

Motionen

Bertil Kjellberg (m) framhåller i motion C403 att den alltmer utvecklade jämställdheten, där parterna i ett förhållande vanligtvis är självförsörjande, har minskat behovet av att ekonomiskt skydda någon av parterna. Det ökande antalet separationer innebär också att reglerna för hur egendom som erhållits i gåva eller arv ska fördelas får en ökad betydelse. Motionären anser att nuvarande ordning inte är rimlig och begär ett tillkännagivande om att egendom som erhållits genom arv eller gåva som huvudregel ska vara enskild egendom (yrkande 1).

Tidigare ställningstaganden m.m.

En arbetsgrupp inom Nordiska ministerrådet, med uppgift att undersöka möjligheten att harmonisera familje- och arvsrätten i Norden, har i en studie om äktenskapsrätten (Nord 2003:2) rekommenderat att egendom som en make ägt före äktenskapet eller fått genom arv eller gåva inte ska ingå i en bodelning såvida inte makarna bestämt annorlunda genom avtal i form av äktenskapsförord. Enligt arbetsgruppen talar flera skäl för en begränsning av delningsegendomen i äktenskapet när numera uppemot hälften av alla ingångna äktenskap upplöses genom äktenskapsskillnad. Det finns, enligt arbetsgruppen, inte något övervägande ändamålsskäl för att egendom som en make ägt före äktenskapet, ärvt eller fått i gåva enligt huvudregeln ska vara delningsbar vid äktenskapets upplösning.

Riksdagen har vid flera tidigare tillfällen, senast våren 2007 efter utskottets betänkande 2006/07:CU7, avslagit motsvarande krav på lagändringar i fråga om makars, registrerade partners och sambors egendomsförhållanden. Utskottet hänvisade till att lagutskottet tidigare i dessa sammanhang ansett att resultatet av det pågående arbetet inom Nordiska ministerrådet bör avvaktas och konstaterade att frågor om regleringen av makars egendomsförhållanden i samband med bodelning alltjämt övervägs inom ramen för det nordiska samarbetet i Nordiska ministerrådet. Utskottet hade dock viss förståelse för de synpunkter som kom till uttryck i den då aktuella motionen och ville inte utesluta att det kunde finnas anledning att i framtiden i lämpligt sammanhang, oavsett resultatet av pågående arbete inom Nordiska ministerrådet, närmare överväga dessa frågor. Utskottet var dock inte berett att förorda något uttalande från riksdagens sida och ansåg därför att motionen inte borde föranleda någon åtgärd från riksdagen.

Utskottets ställningstagande

Utskottet konstaterar att frågor om regleringen av makars egendomsförhållanden i samband med bodelning alltjämt är föremål för beredning inom ramen för det nordiska samarbetet. Utskottet är därför inte berett att förorda något uttalande från riksdagens sida och anser därför att motion C403 yrkande 1 bör avslås.

Särskilt yttrande

Särkullbarns och efterlevande makes arvsrätt, punkt 1 (s, v, mp)

Carina Moberg (s), Johan Löfstrand (s), Christina Oskarsson (s), Hillevi Larsson (s), Egon Frid (v), Ameer Sachet (s), Jan Lindholm (mp) och Eva Sonidsson (s) anför:

Vi delar motionärens ståndpunkt i motion C284 om att det är av vikt att den efterlevandes rätt stärks i förhållande till särkullbarn och att den efterlevande därför ska behandlas på ett likartat sätt, oavsett om den efterlevande har egna barn eller särkullbarn. Resultatet av den pågående beredningen, där frågan förhoppningsvis får en lösning, bör dock avvaktas. Vi har mot denna bakgrund slutligen stannat för att inte avge några reservationer i denna del.

BILAGA

Förteckning över behandlade förslag

Motioner från allmänna motionstiden hösten 2007

2007/08:C265 av Egon Frid (v):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att utforma arvslagstiftningen så att den efterlevande partners intressen bättre tas till vara i förhållande till särkullbarns rätt att få ut sin laglott.

2007/08:C284 av Catharina Bråkenhielm och Jan-Olof Larsson (båda s):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om efterlevande makes skydd beträffande arvsrätt för särkullbarn.

2007/08:C287 av Gunnar Axén och Betty Malmberg (båda m):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om arvsrätt för kusiner och deras avkomlingar.

2007/08:C342 av Lars-Arne Staxäng (m):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om kusiners arvsrätt.

2007/08:C403 av Bertil Kjellberg och Margareta B Kjellin (båda m):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att egendom som erhållits genom arv eller gåva ska vara enskild egendom.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att efterlevande makes arvsrätt endast omfattar den avlidne makens giftorättsgods.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om arvsrätt för kusiner.